

Людмила Ключко

к. геогр. н., доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: ludmila.klychko@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0001-6937-3364>

Єлизавета Бедрій

студентка 4 курсу кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: bedriy2020.8950449@student.karazin.ua, <https://orcid.org/0009-0009-8466-0455>

Євген Хабусєв

аспірант кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: evgenijh7@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-7407-0364>

ВІЙСЬКОВИЙ УРБИЦИД ПРОТИ УКРАЇНИ

У статті розглядається феномен «урбіциду» або цілеспрямованого знищення міст як актуальна проблема у сучасних зонах конфлікту, зосереджується увага на його появі у сучасних конфліктах, зокрема в українському Харкові через військову агресію росії. У дослідженні підкреслюється руйнівний вплив урбіциду на цивільне населення, міський ландшафт, соціальну, транспортну та критичну інфраструктуру міста, його культурну спадщину. Дослідження підкреслює необхідність мультидисциплінарного підходу, особливо через призму суспільної географії, щоб зрозуміти причини та наслідки урбіциду та визначити шляхи відновлення постраждалих міст.

Авторами наголошується на тому, що незважаючи на територіальну локалізацію цього явища, його наслідки мають далеку перспективу та вплив на всю світову спільноту, що вимагає міжнародного втручання та підтримки, гуманітарної допомоги та стратегій для відновлення постраждалих міст і запобігання майбутнім кризам, наголошуючи на глобальній безпеці та економічних наслідках урбіциду.

У статті вивчаються та аналізуються просторові аспекти та наслідки урбіциду, представлений комплексний аналіз його етапів та форм, досліджуються географічні особливості та визначаються соціально-економічні наслідки на території міста Харків. Автори зазначають, що урбіцид використовувався російськими військовими як стратегічний і маніпулятивний інструмент. У дослідженні розглядаються три основні сценарії урбіциду, які спостерігалися в Україні, зокрема Донецький, Маріупольський та Харківський, де російська тактика варіювалася від вибіркового терору до широкомасштабного знищення. Дослідження визначає, як урбіцид виходить за межі фізичного знищення, впливаючи на психічне благополуччя населення, і демонструє, як регіональні фактори, такі як близькість до активної лінії фронту, підвищують вразливість до урбіциду.

Автори наголошують на тому, що урбіцид залишається інструментом ведення війни з далекосяжними соціально-економічними наслідками, що вимагає реакції світової спільноти на підтримку післявоєнної реконструкції міст і запобігання подальшій міжнародній нестабільності.

Ключові слова: урбіцид, міста України як об'єкти здійснення урбіциду, етапи прояву урбіциду в місті Харкові, суспільно-географічне дослідження, соціальна інфраструктура, транспортна інфраструктура.

Як цитувати: Ключко, Л., Бедрій, Є., Хабусєв, Є. (2024). Військовий урбіцид проти України. *Часопис соціально-економічної географії*, 36, 83-93. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2024-36-08>

In cites: Klyuchko, L., Bedrii, Ye., Khabusev, Ye. (2024). Military uricide against Ukraine. *Human Geography Journal*, 36, 83-93 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2024-36-08>

Постановка проблеми. В сучасному глобалізованому світі стрімко загострюються проблеми, що стосуються не лише взаємодії людства з навколишнім середовищем, а й соціального характеру зокрема. Підґрунтям виступають непорозуміння етнічного, релігійного, культурологічного характеру тощо. Це призводить до розв'язання міжнародних та міждержавних конфліктів, наростання тероризму та військових конфліктів. З'явилося таке поняття як урбіцид, що загрожує багатьом країнам

світу, де особливо загострюються проблеми між ними. Урбіцид, або навмисне знищення міст, викликає серйозне занепокоєння в сучасному світі. Урбіцид супроводжується великою кількістю жертв серед мирного населення і руйнуванням міст. Це трагічна реальність, що конфлікти та війни часто націлені на міські центри, що призводить до величезних страждань цивільного населення та незворотної втрати культурної спадщини та інфраструктури.

Війни та конфлікти, у яких спостерігається явище урбіциду, трапляються в різних країнах, що робить цю тему важливою для розуміння та прогнозування глобальних подій. Дослідження цього явища допомагає вивчити економічні, соціальні та екологічні причини та наслідки урбіциду для міського населення та території міст. Розуміння урбіциду вимагає мультидисциплінарного підходу, де суспільна географія відіграє важливу роль. Вивчення урбіциду через призму суспільної географії дозволяє виявити динаміку, що лежить в основі таких актів насильства, заподіяння шкоди інфраструктурі населених пунктів, каліцтва та знищення людей тощо. Це включає аналіз політичних, економічних і соціальних чинників, що викликають це загрозливе явище сучасного світу, його характер та дію, а також обґрунтування просторових моделей різних соціально-політичних, етнічних, культурологічних конфліктів і насильства, стратегій, які використовуються агресорами, що розпочинають такі конфлікти. Крім того, суспільна географія дозволяє досліджувати, як урбіцид впливає на структуру міських громад, включаючи такі проблеми, як вимушене переміщення населення, заподіяння каліцтва та смерті, а також обґрунтувати та прогнозувати довгострокові наслідки, їх подолання для міського населення та навколишнього середовища.

З моменту розв'язання військової агресії росії проти України, особливо після повномасштабного вторгнення з 24 лютого 2022 року, явище урбіциду широко застосовується агресором в нашій країні. Харків є одним з найкрупніших міст України і, на жаль, безпосередньо близько знаходиться до кордону з агресором, через що зазнає неймовірно тяжких втрат.

Це питання є важливою предметно-об'єктною областю дослідження суспільної географії. З цієї точки зору, важливими є аналіз та розуміння просторових проявів урбіциду на прикладі міста Харків у контексті сучасної військово-політичної ситуації. З урахуванням військових подій та конфліктів, що відбуваються в Україні, вивчення просторових аспектів урбіциду стає надзвичайно актуальним завданням. Розуміння форм та етапів урбіциду у Харкові дозволяє не лише краще зрозуміти динаміку військових подій, а й сприятиме розробці ефективних стратегій відновлення інфраструктури, обґрунтування напрямів подальшого соціально-економічного розвитку міста та забезпечення безпеки населення. Такий аналіз є підґрунтям для розробки політики та програм реабілітації після військових конфліктів та допоможе у формуванні стратегій місцевого розвитку з урахуванням специфіки урбанізованого середовища.

Урбіцид у Харкові, як і подібні конфлікти в інших міських центрах, має далекосяжні наслідки, які виходять за межі його безпосереднього ареалу. Ситуація підкреслює взаємозв'язок глобальної безпеки та визначає важливість швидкого та скоординованого реагування на кризові ситуації.

Наслідки урбіциду у Харкові несуть пряму загрозу як регіональній стабільності, так і безпеці всієї

країни, мають безпосередній вплив на європейську спільноту в цілому. Ескалація насильства в міських районах може загострити існуючу напруженість, дестабілізувати весь регіон. Здатність аналізувати та реагувати на кризові ситуації, подібні до урбіциду у Харкові, стає ключовою у забезпеченні світового порядку та міжнародної безпеки. Наслідки прояву конфлікту в Харкові мають вплив на регіональну та глобальну економіку через перешкоди у постачанні товарів та послуг, зміни в цінах на ринках, перебої у постачанні електроенергії та загрози для енергетичної безпеки.

Гуманітарна криза, спричинена урбіцидом, вимагає термінового міжнародного втручання та співпраці, дипломатичної взаємодії та взаємодопомоги, дотримання прав людини та гуманітарних принципів глобального світу. Руйнування інфраструктури та переміщення населення створюють величезне навантаження на місцеві ресурси та інфраструктуру, тому міжнародне співтовариство має надати гуманітарну допомогу та підтримку для відновлення та реабілітації постраждалих верств населення. Лише шляхом колективних дій світова спільнота може пом'якшити руйнівні наслідки урбіциду, працювати над більш мирним і безпечним майбутнім для всіх. Крім того, усунення основних причин урбіциду та сприяння зусиллям у розбудові миру є важливими для запобігання майбутнім гуманітарним кризам такого масштабу в інших країнах та регіонах світу.

Урбіцид в Україні, зокрема в місті Харкові має вплив на відносини між державами, міжнародну безпеку та розвиток глобальних стратегій з управлінських кризами та забезпечення мирного співіснування країн світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Сучасні міста виступають важливими акторами в економічній, геополітичній, науковій та технологічній сферах, є двигунами економічного зростання, центрами розвитку та поширення освіти, культури, знань, інновацій, технологій тощо, впливають на громадську думку, формують світогляд. В економічному плані міста стимулюють інновації, підприємництво та продуктивність, слугуючи центрами зростання та процвітання. Вони притягують до себе таланти, інвестиції та ділову активність, сприяючи обміну товарами, послугами та ідеями в глобальному масштабі. У геополітичному відношенні міста часто служать вузлами влади та впливу, де розміщені ключові установи, урядові установи та дипломатичні місії. Вони можуть формувати регіональну та глобальну динаміку завдяки своєму стратегічному розташуванню, економічному потенціалу та культурному значенню. Відбувається проникнення глобальної політики в міські простори [9]. Поряд із цією тенденцією сама війна урбанізується, як підкреслюють такі вчені як Graham [15], Mezentsev K. & Mezentsev O. [19], Woodward [26] та ін.

Як зазначає Diario Hoy [16], у своєму традиційному тлумаченні урбіцид відноситься до конфліктів, націлених спеціально на міста з наміром їх знищення та викорінення їх ідентичності, символіч-

ного та стратегічного значення. Поява терміну «урбіцид» збігається з епохою, що характеризується посиленням процесів глобалізації та урбанізації. Хоча акцент на насильстві та руйнуванні в міському контексті посилюється в останні століття через тенденції урбанізації, важливо визнати, що практика урбіциду сама по собі є давньою та охоплює тисячі років [17].

Протягом історії міста були ареною боротьби, на які націлювалися агресори заради знищення, завоювання, зокрема арміями загарбників, завойовниками та ворогуючими фракціями. Мотиви урбіциду були різними: від стратегічних військових цілей до ідеологічних чи релігійних конфліктів. Приклади урбіциду можна знайти в стародавніх цивілізаціях, таких як пограбування міст в античності, знищення Карфагена римлянами або зруйнування міст у Середньовіччі. В історичній еволюції цивілізації багато таких прикладів, але сучасне глобальне суспільство не завжди робить з них висновки для знищення цього ганебного явища на нашій планеті.

Більш того, термін «урбіцид» набув популярності в сучасному дискурсі, оскільки науковці та політики стикаються зі складністю насильства та руйнування в міському середовищі. У контексті стрімкої глобалізації та урбанізації урбіцид представляє собою окрему форму насильства, яка не лише завдає фізичної шкоди, але й стирає культурну спадщину, руйнує спільноти та підриває соціальну структуру міст та інших населених пунктів. Урбіцид спрямований на те, щоб демонтувати духовну основу, на яку спираються спільноти територіальних громад, зокрема, що призводить до втрати колективної пам'яті та знищення історичної пам'яті націй та народів світу. Насильство завдає часто непоправного впливу на міста, вражаючи і змінюючи їх сутність, бо применшує як часові, так і просторові виміри міського життя, нівелює почуття громадянства, яке формує кістяк *polis* і *civitas*, і породжує міську структуру, що відзначається підвищенням нерівності та подальшої невизначеності розвитку. Як стверджують Mezentsev K., Mezentsev O. [19] урбіцид в Україні має й нові риси та відмінності від традиційних сценаріїв військової агресії. Так, з 2014 року Росія спочатку намагалася представити ситуацію як наслідок асиметричної громадянської війни, проте з лютого 2024 року стає все більш очевидним, що її дії є відкритою агресією проти України, що призводить до масового вбивства людей та урбіциду в загрозливих масштабах. Михайлова О. на підтвердження цього зазначає, що визначальною рисою стратегії армії РФ є жорстокість до міст та містян [3]. Російська армія навмисно, цілеспрямовано та систематично знищує об'єкти соціальної та критичної інфраструктури, зокрема, лікарні та школи, відділення пошти та пункти видачі гуманітарної допомоги, пункти переливання крові, автозаправки, розподільні та газові підстанції, електростанції та газопроводи. Дуже часто відбуваються і обстріли житлової забудови. Гинуть містяни, літні люди та діти.

Починаючи з 2014 року в багатьох містах України відбулися значні якісні трансформації: зростання міської активності та посилення ідентичності,

будівництво житла, задіяність громади у містобудування, покращення інфраструктури та системи громадського транспорту, облаштування публічних просторів. Ці позитивні зміни українських міст стали пусковим механізмом для екстремального урбіциду в Україні [19]. Незважаючи на те, що їм загрожує руйнування, багато з цих міст продовжують повноцінно функціонувати, зберігаючи основні функції міського середовища: працюють заклади та організації, розвивається бізнес, виплачується пенсія та заробітна плата, функціонує громадський транспорт, немає дефіцитів продуктів та товарів, прибираються вулиці, утилізуються відходи, відновлюються зруйновані будинки та заклади.

Вплив війни на міста та їх мешканців переважно розглядається через призму та концепції урбіциду – конкретної політики та стратегії, спрямованої на знищення міських просторів і міст. Ряд вчених, зокрема, Graham [15], Safier [20], Shaw [22], Covard [12], Wright [27], Sharp [21], Mezentsev K., Mezentsev O. [19] та ін., зробили свій внесок в аналіз цього явища, заглиблюючись у його реальні політичні, фізичні, економічні, соціальні, демографічні та культурні наслідки.

Elisabeth Wood and Francisco Gutiérrez-Sanín стверджують, що моделі просторового насильства вимагають аналізу за чотирма вимірами: тип застосованого насильства (репертуар), соціальна група, на яку спрямовано це, частота випадків і методи чи техніки, які використовуються для здійснення насильства [14]. Scott Straus припускає, що організоване насильство може виникати з ідеологічних або стратегічних мотивів [25]. Стратегічне насильство, як стверджує Stathis Kalyvas, часто пов'язане з територіальним контролем, порушенням миру або отриманням контролю над ресурсами [24]. З іншого боку, ідеологічне насильство може приймати різні форми, такі як етноконфесійний геноцид або навмисне знищення культурної спадщини [24].

У «*Urbicide: The Politics of Urban Destruction*» Martin Coward досліджує феномен урбіциду, зосереджуючись на навмисному руйнуванні міського середовища під час конфлікту [12]. Автор досліджує політичні, соціальні та просторові аспекти урбіциду, підкреслюючи, як міста стають об'єктами насильства та наслідки для цивільного населення. Ключові ідеї дослідження включають роль міського простору в конфлікті, стратегічне обґрунтування урбіциду та вплив на антропогенне середовище та міські громади. Coward також обговорює важливість розуміння урбіциду в ширшому геополітичному контексті та наслідки для міського планування, реконструкції та постконфліктного примирення. Дослідження дає розуміння складної динаміки руйнування міст та його далекосяжних наслідків для суспільств і міст в цілому.

Росія в Україні намагається реалізувати різні сценарії урбіциду та тактику окупаційного режиму за десятирічний період військової агресії. Михайлова О., Мальчикова Д., Пилипенко І. зазначають Донецький, Маріупольський та Харківський сценарії, які мають відмінні риси та військову тактику [3; 18].

За допомогою функціонального підходу Мезен-

цев К. та Мезенцев О. виділяють кілька напрямків урбіциду, зосереджуючись на його причинах і масштабах: прямий урбіцид, що передбачає фізичне знищення міських структур, в тому числі символічних і повсякденних місць у містах [19]. Він проявляється у вигляді навмисного нападу та руйнування ключових міських пам'яток, інфраструктури та житлових районів; непрямий урбіцид, який виникає в основному через окупацію міст і подальшу втрату міської ідентичності, яку відчують їхні мешканці. Це може бути результатом переміщення, культурного стирання та встановлення зовнішнього контролю над міськими просторами; відкладений урбіцид, що характеризується неповерненням мешканців в окуповані міста та поступове розмивання колективного людського досвіду, пов'язаного з цими місцями. Ця форма урбіциду увічне руйнування міських просторів з часом, навіть після завершення безпосереднього конфлікту, через втрату єдності громади та культурної спадщини, етнічної цілісності тощо.

Оскільки конфлікт в Україні триває, то очікується, що урбіцид залишиться визначальною рисою російської тактики і надалі. Систематичне руйнування інфраструктури російськими військами на Донбасі, півдні та сході України свідчить про навмисну стратегію Росії, спрямовану на захоплення та збереження контролю над територією [10]. Націлюючись на критично важливу національну інфраструктуру, російська агресія має на меті послабити здатність України чинити опір та ефективно керувати, створюючи хаос, руйнування та завдаючи шкоди цивільному населенню.

Агресор грубо нехтує основними принципами міжнародного гуманітарного права. Відсутність розмежування між військовими цілями та цивільною інфраструктурою, непропорційне застосування сили та заподіяння шкоди цивільним є явними порушеннями цих принципів.

Руйнування інфраструктури не лише підриває суверенітет і територіальну цілісність України, а й загострює гуманітарну кризу в регіоні. Це порушує основні послуги, такі як транспорт, зв'язок і охорона здоров'я, ще більше посилюючи страждання цивільного населення, яке вже постраждало від конфлікту.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість публікацій на тему явища урбіциду та його застосування в Україні, залишається актуальною проблемою дослідження конкретних проявів цього ганебного прояву в XXI столітті. В світі дуже багато проблем глобального характеру, пов'язаних із впливом людства, його діяльності на навколишнє природне середовище, проблем соціально-демографічного характеру, зокрема поширення голоду, безробіття, невиліковних хвороб тощо. Вони потребують поєднання зусиль всієї світової спільноти. Приклад прояву урбіциду в Україні та окремих її містах потребує подальшого детального розгляду, що важливо для повоєнного відновлення, залучення допомоги країн Європи та світу для цього. Окремого розгляду потребують питання надання конкретної допомоги в різних соціально-економічних, політичних, культурологічних напрямках.

Формулювання мети статті. Метою дослідження є вивчення та аналіз просторових аспектів та наслідків урбіциду, комплексний аналіз його етапів та форм, вивчення географічних особливостей та визначення соціально-економічних наслідків, зокрема на території міста Харків.

Методи та підходи дослідження. Дослідження побудовано на основі суспільно-географічного підходу з використанням загальнонаукових та конкретно-наукових методів, комплексного та системного підходів, теоретичних засад суспільної географії, аналізу досліджень вчених з цієї проблеми. Використано методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції, аналізу літературних джерел, статистичного та картографічного методів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація Об'єднаних Націй оголосила XXI століття століттям міст [13; 23], оскільки більше половини населення Землі проживає в містах, які в сучасних умовах відіграють важливу роль не тільки в регіональному, але й в глобальному масштабі на рівні держав чи транснаціональних корпорацій. Сучасні міста є осередками культури, освіти, науки, впровадження сучасних технологій та інновацій. Роль міст з соціокультурної, релігійної, економічної, соціальної, геополітичної та ін. точок зору в сучасному світі важко переоцінити. Проте, як це парадоксально не виглядає, саме міста та околиці стають об'єктами свідомого навмисного знищення. Намір Росії полягає в тому, щоб знищити українські міста як унікальні осередки суспільного життя, кожне з яких вбудоване в складне соціально-природне та економічне середовище і взаємопов'язане з глобальними цивілізаційними процесами [3].

Термін «урбіцид» набув особливої уваги та популярності під час боснійської війни 1992-1995 рр., зокрема в контексті облоги таких міст, як Сараєво та Мостар. Під час боснійської війни міські райони стали основним полем битв, а міста піддавалися інтенсивному та навмисному обстрілу, снайперському вогню та іншим формам насильства. Навмисне націлювання на цивільне населення та міську інфраструктуру призвело до масових руйнувань і загибелі, що привернуло увагу міжнародної спільноти до концепції урбіциду як форми насильства, спрямованої на знищення міських районів та їх населення і інфраструктури.

Після завершення війни на Балканах, поняття убіциду отримало визнання як окреме поняття у міжнародному праві. Систематичне руйнування міст під час конфліктів викликало питання про адекватність існуючої правової бази для боротьби з такими актами насильства та притягнення винних до відповідальності.

Урбіцид став центром дискусій навколо військових злочинів, злочинів проти людяності та порушень міжнародного гуманітарного права. Навмисне націлювання на цивільне населення та об'єкти культурної спадщини в містах викликало заклики до посилення правового захисту міст та їхніх жителів під час збройних конфліктів.

Урбіцид в містах часто призводить до значних економічних втрат. Руйнування інфраструктури,

включаючи будівлі, дороги, комунікації та підприємства, порушує економічну діяльність і призводить до довгострокового економічного спаду. Дуже страждає транспортна інфраструктура, яка виступає основою для функціонування міських систем. Зусилля з реконструкції є доволі вартісними і дорогими та можуть спричинити напруження і без того обмежених ресурсів, ще більше загострюючи економічні проблеми.

Фізичне знищення, спричинене насильством, змінює просторову структуру міських територій. Пам'ятки, історичні місця та околиці непоправно пошкоджують або знищуються, що призводить до втрати автентичного характеру та ідентичності міста. Просторові зміни також впливають на міське планування та розвиток, що призводить до змін у моделях землекористування та морфології міст.

Руйнування міських просторів часто призводить до естетичних втрат, оскільки архітектурна спадщина та культурно-історичні пам'ятки пошкоджуються або руйнуються назавжди. Візуальний вплив насильства на міський ландшафт може бути глибоким, змінюючи горизонт і стираючи сліди історії та культурної самобутності міста, ідентичності міських просторів. Естетичні втрати сприяють відчуттю дезорієнтації та роз'єднаності як у місцевих мешканців, так і у туристів або відвідувачів.

Військово-політичне насильство в містах завдає значних соціальних втрат громадам. Переміщення населення, загибель людей і руйнування соціальних мереж і інститутів – усе це сприяє соціальній фрагментації та потрясінням. Як на рівні окремого індивідуума, так і на рівні громади постійно і масово відчувається підвищений рівень психологічних травм, постійного страху та тривоги й напруги, що ще більше підриває соціальну згуртованість і стійкість міських громад.

Найбільш вразливими до проявів урбіциду за-

лишаються міста, що знаходяться найближче до лінії фронту, тобто активних бойових дій. Прикладом є міста України, зокрема Харків, Слов'янськ, Куп'янськ, Вугледар, Херсон, Берислав, Запоріжжя, Краматорськ та інші.

У 2014 році Росія почала гібридну війну на сході України. Конфлікт на Донбасі супроводжувався численними військовими операціями та спробами встановлення перемир'я. Змішані військово-цивільні конфлікти та артилерійські обстріли спричинили руйнування міських об'єктів та людські втрати. Окрім того, що були запроваджені ті самі методи які застосовувалися під час військових дій у Грузії та Сирії, зокрема здійснювалися обстріли цивільного населення задля підтримки пропагандистських наративів.

24 лютого 2022 року росія розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. З перших часів завдавалися масовані ракетні удари та бомбардувальні операції по різних регіонах України. Одночасно з цим просувалися окупаційні війська, маючи на меті оточити кілька великих міст, такі як, Київ, Харків, Маріуполь, Суми, Чернігів та вийти на адміністративні кордони Донецької та Луганської областей. Наносилися ракетні удари по аеропортах, транспортній та іншій цивільній інфраструктурі. Це була свідомо тактика знищення міст, тобто впровадження урбіциду, з метою залякування населення та військово-політичного керівництва України. Також, одна із цілей була критична інфраструктура, для позбавлення населення звичного способу життя.

Розглянемо наймасштабніші приклади урбіциду за час повномасштабного вторгнення росії в Україну.

У Маріуполі був знищений драмтеатр (рис. 1), пологовий будинок, металургійний комбінат Азовсталь та багато житлових будинків, а згодом практично вся інфраструктура міста.

**Рис. 1. Зруйнований драмтеатр у Маріуполі (Україна), 2022 рік [2]
Fig. 1. The destroyed drama theater in Mariupol (Ukraine), 2022 [2]**

У місті Харків був нанесений ракетний удар двома крилатими ракетами морського базування типу Калібр по ХОДА. Також зруйнований цілий житловий масив Північна Салтівка. Поруч з цим, були нанесені декілька ракетних ударів по головному терміналу Нової Пошти. Зруйнована велика кількість медичних закладів та закладів освіти.

У лютому 2024 року було нанесено удар безпілотними літальними апаратами іранського виробництва по паливно-енергетичній інфраструктурі Харкова, що призвело до масштабної пожежі, яка перекинулася на приватний сектор. В результаті атаки стався витік палива до найближчої річки, що призвело до забруднення екологічної системи Харківського регіону та великої кількості людських жертв.

У передмісті Києва, у таких містах як Буча, Ірпінь, Гостомель, що перебували в окупації, був свідомий терор мирного населення – згвалтування, катування та вбивства мирних людей.

Стертими з лица Землі стали такі міста, як Ізюм, Попасна, Северодонецьк, Лисичанськ, Соледар, Бахмут, Авдіївка та Маріуполь. Наслідки урбіциду в цих містах будуть відчутні ще кілька десятиліть, оскільки зруйнований не тільки житловий фонд, а й уся критична інфраструктура та транспортне сполучення.

У російсько-українській війні урбіцид є не тільки стратегічним інструментом впливу, але й елементом інформаційної війни та політичної маніпуляції. Російські війська та військово-політичне керівництво використовують урбіцид для впливу і залякування, в першу чергу країн, що допомагають активно Україні. Неодноразово були влаштовані окупаційними військами терористичні акти у таких містах, як, Вінниця (ракетний удар по центру міста), Кременчук (торгівельний центр АМСТОР), Дніпро (житловий будинок), Львів (житловий будинок), постійні терор Харкова та Одеси (по житлових будинках та іншій цивільній інфраструктурі, та багато інших).

Рис. 2. Зруйновані міста України (станом на 1 лютого 2023 року) [6]

Fig. 2. Destroyed cities of Ukraine (as of February 1, 2023) [6]

У ході російського вторгнення в Україну зруйновано вже майже 4,5 тисячі житлових будинків, близько 550 навчальних закладів, понад сотня медичних закладів та більше тисячі об'єктів культурної інфраструктури. Вже повністю зруйновано кілька міст України: на їхньому місці залишилися лише руїни, про «звільнення» яких переможно повідомляють кремлівські пропагандисти [6].

Як вже попередньо зазначалося, Харків піддається масованим обстрілам російськими військами, починаючи з 24 лютого 2022 року

Здійснення спрямованого урбіциду Харкова більше ніж за два роки повномасштабного вторгнення можна умовно поділити на декілька етапів.

Початковий етап (лютий – квітень 2022 року). У цей період була спроба повністю оточити та захопити місто. Точилися міські бої та бої районного рівня, що супроводжувалися обстрілами з реактивної

артилерії та бомбардуванням з літаків. Міське населення піддавалося систематичному терору шляхом ракетних і артилерійських обстрілів. Російські війська наступали з підступів до Харкова. *Наступ російських військ (травень – початок вересня 2022 р.).* Російські війська продовжували просування, а терор міського населення тривав ракетними обстрілами та атаками БПЛА. *Харківська наступальна операція (вересень-жовтень 2022 р.)* в рамках Слобожанської наступальної операції. Підрозділи Сил оборони України розгромили та дезорганізували частини російських окупантів, просунувшись на відстань до 145 кілометрів, звільнивши територію площею до 11500 км кв. і визволивши понад 500 населених пунктів. *Продовження міського терору (жовтень 2022 р. – донині).* Триває терор міського населення, насамперед ракетними обстрілами, дронами та ударами з БПЛА по житловій забудові,

соціальної та критичній інфраструктурі з метою нанесення максимальної довгострокової шкоди.

Від початку повномасштабного вторгнення Харків зазнав інтенсивних бомбардувань. Основними цілями були аеродроми, військові об'єкти та комплекси ППО, а також об'єкти цивільної інфраструктури, включаючи школи, житлові будинки та лікарні.

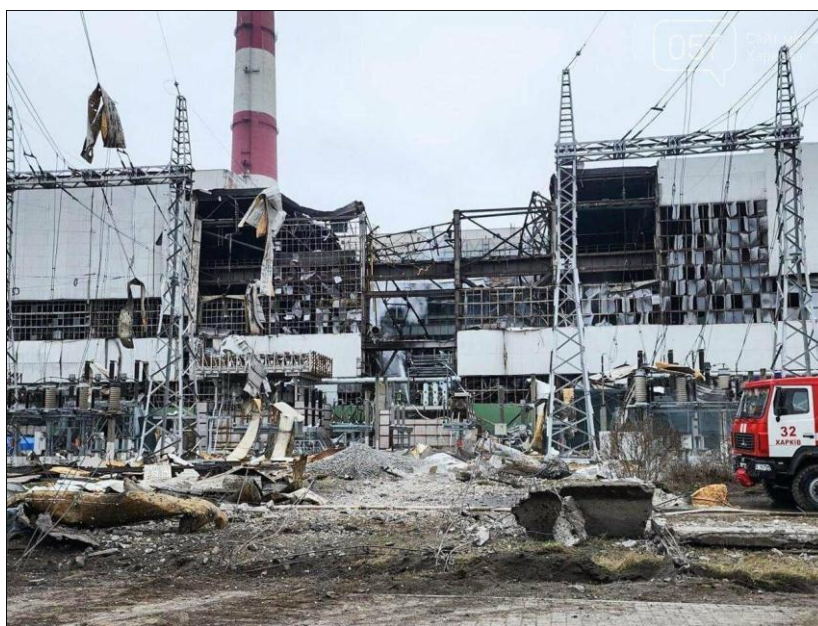
Соціально-економічні наслідки урбіциду у Харкові є значними і відчутними на різних рівнях життя місцевого населення та економіки міста. Урбіцид призвів до серйозних пошкоджень інфраструктури, евакуації населення, загибелі та поранення людей, економічних збитків, психологічного стресу у цивільного населення та порушення соціального функціонування міста.

У місті Харків та населених пунктах Харківської області ведеться реєстр пошкоджених об'єктів (будівель) внаслідок бойових дій, зокрема для того,

щоб в подальшому їх відновлювати та відбудувувати [4].

На даний період загальні збитки в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення (та впровадження тактики урбіциду) складають понад 10 мільярдів доларів США.

Незважаючи на те, що за період військових дій значна частка населення виїхала в більш безпечні регіони України, Харків працює, відновлює свій потенціал, заклади інфраструктури тощо. Вперше в Україні тут було відкрито метрошколу, побудовано вже дві підземні школи для повноцінного проведення навчального процесу. ВНЗ працюють за дистанційною формою. Отже, заклади освіти роблять все можливе для відновлення освітнього процесу в будь який сприятливий і можливий безпечний час [7].

*Рис. 3. Зруйнована ТЕЦ-5 внаслідок обстрілу у місті Харків [8]
Fig. 3. Destroyed TPS-5 as a result of shelling in the city of Kharkiv [8]*

*Рис. 4. Підземна школа на станції метро «Університет» у місті Харків [1]
Fig. 4. Underground school at the metro station "Universitet" in the city of Kharkiv [1]*

Науковцями разом з громадськими організаціями, керівництвом міста та області розробляються можливі моделі відновлення міста та регіону в цілому. Значна увага приділяється відновленню та реструктуризації транспортної та енергетичної інфраструктури як основи повноцінного функціонування міста. Багато міжнародних організацій та країн Європи та світу пропонують і вже здійснюють допомогу по відновленню закладів соціально-економічної сфери, інфраструктури міста тощо. Це відноситься, зокрема до Міжнародного валютного фонду, Світового банку, цілого ряду європейських та світових організацій тощо.

Паралельно з післявоєнним відновленням має бути розглянутий вступ країни до Європейського Союзу, бо саме він відкриває для країни багато

фінансових механізмів, які потрібні на відновлення та економічну підтримку України. Вступ до НАТО, в свою чергу, гарантуватиме безпеку та унеможливить ймовірно розв'язування нових конфліктів у бік України, а також на території країн Європи. Також, завдяки приєднання до євроатлантичного альянсу буде відбуватися зростання інвестиційного клімату та покращення економічного середовища в загальноєвропейському та світовому вимірі.

Отже, наслідки урбіциду є дуже складним та багатогранним явищем, яке, в той чи інший спосіб пов'язується з економікою та суспільно-політичним життям інших країн, зокрема Європи.

Починаючи з 2022 року деякі країни Європи та світу взяли зобов'язання щодо відбудови різних регіонів України.

Рис. 5. Країни, що взяли зобов'язання щодо відбудови регіонів та міст України [5]
Fig. 5. Countries that have undertaken to rebuild regions and cities of Ukraine [5]

Зокрема, США та Туреччина допомагатимуть відновлювати Харків після війни.

Глобальний вплив урбіциду на світову спільноту вимагає спільних зусиль міжнародного товариства, уваги науковців для розробки та впровадження стратегії для попередження конфліктів, врегулювання воєн та відновлення постраждалих регіонів. Співпраця у цьому напрямку може призвести до зменшення негативних наслідків урбіциду та сприяти впровадженню нових цілей сталого розвитку глобального суспільства.

Висновки. Дане дослідження присвячене суспільно-географічному вивченню явища урбіциду і його прояву в Україні. Більш детально це питання розглядається на прикладі міста Харкова, як одного з найкрупніших міст України, що знаходиться в безпосередній близькості до державного кордону з агресором, а тому зазнало величезних втрат в результаті прояву російського урбіциду. Наводиться аналіз попередніх досліджень явища урбіциду, в тому числі

і українськими вченими. На основі детального вивчення зазначеного явища, виділяються основні форми та етапи прояву урбіциду в місті Харкові, узагальнюються наслідки та обґрунтовуються можливі заходи щодо повоєнного відновлення українських міст в цілому та Харкова, зокрема. В статті наводяться конкретні приклади та ілюстрації жаклих проявів урбіциду в Харкові. Звертається увага на важливість підтримки європейської та світової спільноти до повоєнного відновлення України, інфраструктурних об'єктів, зокрема соціальної сфери, транспортної інфраструктури тощо.

Подальших досліджень потребують питання щодо обґрунтування та розробки конкретних планів, моделей повоєнного відновлення міст України, особливо Харківського регіону, як прикордонного і тому потребуючого більш дієвої підтримки та допомоги з боку європейських країн та світової спільноти в цілому.

Список використаної літератури:

1. Ларін Ю. Школа в метро: Як навчатимуться діти під землею в Харкові. *Думка*. 2023. 01 вересня. URL: <https://dumka.media/ukr/suspilstvo/1693573223-shkola-v-metro-yak-navchatimutsya-diti-pid-zemleyu-v-harkovi>
2. Маріупольський драмтеатр: рік потому. Реальний злочин та страшні фейки рашизму. *Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Главком*. 2023. 15 березня. URL: <https://glavcom.ua/publications/mariupolskij-dramteatr-rik-potomu-realnij-zlochyn-ta-strashni-fejki-rashizmu-914675.html>
3. Михайлова О. Урбіцид – стратегія російських окупантів в російсько-українській війні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2022, жовтень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/urbitsyd-stratehiya-rosiyskykh-okupantiv-v-rosiysko-ukrayinskiy-viyini>
4. Неділько К. У Харкові та області назвали райони, які найбільше постраждали від війни. *Comments.ua*. 2023. 10 листопада. URL: <https://kharkov.comments.ua/ua/news/war/2023/23083-u-harkovi-ta-oblasti-nazvali-rayoni-yaki-naybilshe-postrazhdali-vid-viyini.html>
5. Післявоєнне відновлення України: які країни взяли шефство над містами та областями. *Слово і Діло*. 2023. 01 березня. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/01/infografika/suspilstvo/pislyavoyenne-vidnovlennya-ukrayiny-yaki-krayiny-vzaly-shefstvo-nad-mistamy-ta-oblastyamy>
6. Туди прийшов «руський мир»: які міста України були повністю або частково зруйновані під час війни. *Слово і діло*. 2023. 3 лютого. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/03/infografika/suspilstvo/tudy-pryjshov-ruskij-myr-yaki-mista-ukrayiny-buly-povnistyu-abo-chastkovo-zrujnovani-vijny>
7. Харківські переселенці. Скільки їх розкидано по Україні. *KharkivToday*. 2022. 07 вересня. URL: <https://2day.kh.ua/ua/kharkov/kharkivski-pereselentsi-skilky-yikh-rozkydano-po-ukrayini>
8. Як зараз виглядає зруйнована ТЕЦ у Харкові: фото. *Аностропф*. 2024. 26 березня. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2024-03-26/kak-seychas-vyiglyadit-razrushennaya-tets-v-harkove-foto/317304>
9. Appadurai, A. *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization*, vol. 1. London: University of Minnesota Press, 1996. 229 p.
10. Clements-Hunt A. Russia's Campaign of Urbicide in Ukraine. New Lines Institute. 2022. June 7. URL: <https://newlinesinstitute.org/rules-based-international-order/russias-campaign-of-urbicide-in-ukraine/>
11. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. United Nations. *United Nations Human Rights Office Of The High Commissioner*. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-prevention-and-punishment-crime-genocide>
12. Coward M. Urbicide: The Politics of Urban Destruction By Martin Coward. *Global Discourse*. 2010. Vol.1(2). P. 186-189. <https://doi.org/10.1080/23269995.2010.10707864>
13. Exploring the future of the “Century of the city”. *United Nations Economic Commission for Europe*. 2012. 20 August. URL: <https://unece.org/press/exploring-future-century-city>
14. Francisco Gutiérrez-Sanín and Elisabeth Jean Wood. “What Should We Mean by ‘Pattern of Political Violence’? Repertoire, Targeting, Frequency, and Technique”. *Perspectives on Politics*. 2017. March. Volume 15, Issue 1. P. 20-41. <https://doi.org/10.1017/S1537592716004114>
15. Graham S. Introduction: Cities, warfare, and states of emergency. In: S. Graham (ed.), *Cities, war, and terrorism: Towards an urban geopolitics*. Oxford: Blackwell Publishing, 2004. P. 1-25.
16. Hoy D. Urbicidio: la violencia urbana. 2012. URL: https://works.bepress.com/fernando_carrion/522/
17. Jones Charlie Lawrence. Urbicide: the killing of a city is an attack on the human condition. *City Monitor*. 2018. January 23. URL: <https://citymonitor.ai/environment/urbicide-killing-city-attack-human-condition-3617>
18. Malchykova D., Pylypenko I. Occupation urbicide: urban experience and everyday practices of the population (a case of Kherson, Ukraine). *Ekonomichna ta Sotsialna Geografiya*. 2022. Vol. 88. P. 6-15. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2022.88.6-15>
19. Mezentsev K., Mezentsev O. War and the city: Lessons from urbicide in Ukraine. *Czasopismo Geograficzne*. 2022. № 93(3). P. 495-521. URL: <https://doi.org/10.12657/czageo-93-20>
20. Safier M. Confronting “Urbicide”: Crimes Against Humanity, Civility and Diversity and the Case for a Civic Cosmopolitan Response to the Attack on New York’. *City*. 2001. 5. P. 416-429.
21. Sharp D. Urbicide and the Arrangement of Violence in Syria. *Beyond the Square: Urbanism and the Arab Uprisings*. Publisher: Urban Research. 2016. P. 118-140.
22. Shaw M. New Wars of the City: Relationships of “Urbicide” and “Genocide”. *Cities, War, and Terrorism: Towards an Urban Geopolitics*. 2008. P. 141-153.
23. State of the World's Cities 2008/2009. *Harmonious Cities*. London: Sterling, VA. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/11192562_alt-1.pdf
24. Stathis Kalyvas. *The Logic of Violence in Civil War*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
25. Straus S. “Destroy Them to Save Us”: Theories of Genocide and the Logics of Political Violence. *Terrorism and Political Violence*. 2012. 24 (4). P. 544-560. <https://doi.org/10.1080/09546553.2012.700611>
26. Woodward R. From Military Geography to militarism's geographies: disciplinary engagements with the geographies of militarism and military activities. *Progress in Human Geography*. 2005. №29 (6). P. 718-740. URL: <https://doi.org/10.1191/0309132505ph579oa>

27. Wright J.L. Urbicide: The Ritualized Killing of Cities in the Ancient Near East, in Saul M. Olyan (ed.), *Ritual Violence in the Hebrew Bible: New Perspectives*. New York, online edn, Oxford Academic, 2016.

Liudmyla Kliuchko

PhD (Geography), Associate Professor, Kostyantyn Niemets Department of Human Geography and Regional Studies, V.N. Karazin Kharkiv National University, Svobody Sq., 4, Kharkiv, 61022, Ukraine
e-mail: ludmila.klychko@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0001-6937-3364>

Yelyzaveta Bedrii

Student, Kostyantyn Niemets Department of Human Geography and Regional Studies, V.N. Karazin Kharkiv National University, Svobody Sq., 4, Kharkiv, 61022, Ukraine
e-mail: bedriy2020.8950449@student.karazin.ua, <https://orcid.org/0009-0009-8466-0455>

Yevhen Khabusev

PhD Student, Kostyantyn Niemets Department of Human Geography and Regional Studies, V.N. Karazin Kharkiv National University, Svobody Sq., 4, Kharkiv, 61022, Ukraine
e-mail: evgenijh7@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-7407-0364>

MILITARY URBICIDE AGAINST UKRAINE

The article examines the phenomenon of "urbicide" or the targeted destruction of cities as an actual problem in modern conflict zones, focusing on its appearance in contemporary conflicts, in particular in Kharkiv, Ukraine, due to Russia's military aggression. The study emphasizes the devastating impact of urbicide on the civilian population, the urban landscape, the city's social, transport and critical infrastructure, and its cultural heritage. The study highlights the need for a multidisciplinary approach, especially through the lens of human geography, to understand the causes and consequences of urbicide and to identify ways to restore affected cities.

The authors emphasize that, regardless of the territorial localization of this phenomenon, its consequences have a long-term perspective and impact on the entire world community. It requires international intervention and support, humanitarian aid and strategies to restore affected cities and prevent future crises, emphasizing global security and economic consequences of urbicide.

The article studies and analyzes the spatial aspects and consequences of urbicide, presents a comprehensive analysis of its stages and forms, investigates geographical features and determines the socio-economic consequences in the territory of the city of Kharkiv. The authors note that urbicide was used by the Russian military as a strategic and manipulative tool. The study examines three main scenarios of urbicide observed in Ukraine, including Donetsk, Mariupol and Kharkiv, where Russian tactics ranged from selective terror to large-scale extermination. The study identifies how urbicide goes beyond physical destruction to affect the mental well-being of the population, and demonstrates how regional factors, such as proximity to an active frontline, increase vulnerability to urbicide.

The authors emphasize that urbicide remains a tool of warfare with far-reaching socio-economic consequences, which requires the response of the world community to support the post-war reconstruction of cities and prevent further international instability.

Keywords: *urbicide, cities of Ukraine as objects of urbicide, stages of manifestation of urbicide in the city of Kharkiv, socio-geographic research, social infrastructure, transport infrastructure.*

References:

1. Larin, Yu. (2023). Shkola v metro: Yak navchatymutsia dity pid zemleiu v Kharkovi [School in the subway: How children will study underground in Kharkiv]. *Dumka*. Retrieved from <https://dumka.media/ukr/suspilstvo/1693573223-shkola-v-metro-yak-navchatimutsya-diti-pid-zemleyu-v-harkovi> [in Ukrainian].
2. Mariupolskyi dramteatr: rik potomu. Realnyi zlochyn ta strashni feiky rashyzmu [Mariupol Drama Theater: a year later. Real crime and terrible fakes of rashism]. *Tsentr stratehichnykh komunikatsii ta informatsiinoi bezpeky (2023, March 15)*. Hlavkom. Retrieved from <https://glavcom.ua/publications/mariupolskij-dramteatr-rik-potomu-realnij-zlochyn-ta-strashni-fejki-rashizmu-914675.html> [in Ukrainian].
3. Mykhailova, O. (2022). Urbitsyd – stratehiia rosiiskykh okupantiv v rosiisko-ukrainskii viini [Urbicide is the strategy of the Russian occupiers in the Russian-Ukrainian war]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. Retrieved from <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/urbitsyd-stratehiya-rosiyskykh-okupantiv-v-rosiysko-ukrayinskiy-viiny> [in Ukrainian].
4. Nedilko, K. (2023). U Kharkovi ta oblasti nazvaly raiony, yaki naibilshe postrazhdaly vid viiny [In Kharkiv and the region, the districts most affected by the war were named]. *Comments.ua*. Retrieved from <https://kharkov.comments.ua/ua/news/war/2023/23083-u-harkovi-ta-oblasti-nazvali-rayoni-yaki-naybilshe-postrazhdali-vid-viiny.html> [in Ukrainian].
5. Pislivoienne vidnovlennia Ukrainy: yaki krainy vzialy shefstvo nad mistamy ta oblastiamy [Post-war reconstruction of Ukraine: which countries took over cities and regions]. (2023). *Slovo i Dilo*. Retrieved from <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/01/infografika/suspilstvo/pislyavoyenne-vidnovlennya-ukrayiny-yaki-krayiny-vzaly-shefstvo-nad-mistamy-ta-oblastyamy> [in Ukrainian].
6. Tudy pryishov «ruskyi myr»: yaki mista Ukrainy buly povnistiu abo chastkovo zruinovani pid chas viiny [The "Russian peace" came there: which cities of Ukraine were completely or partially destroyed during the war] (2023). *Slovo i dilo*. Retrieved from <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/03/infografika/suspilstvo/tudy-pryishov-ruskyj-myr-yaki-mista-ukrayiny-buly-povnistyu-abo-chastkovo-zruinovani-viiny> [in Ukrainian].
7. KharkivToday (2022). Kharkivski pereselentsi. Skilky yikh rozkydano po Ukraini [Kharkiv settlers. How many of them are scattered across Ukraine]. Retrieved from <https://2day.kh.ua/ua/kharkov/kharkivski-pereselentsi-skilky-yikh-rozkydano-po-ukrayini> [in Ukrainian].

8. Apostvof (2024). Yak zaraz vyhliadaie zruinovana TETs u Kharkovi: foto [What the destroyed CHP in Kharkiv looks like now: photo]. Retrieved from <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2024-03-26/kak-seychas-vyiglyadit-razrushennaya-tets-v-harkove-foto/317304> [in Ukrainian].
9. Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization* (Vol. 1). London: University of Minnesota Press [in Ukrainian].
10. Clements-Hunt, A. (2022, June 07). Russia's Campaign of Urbicide in Ukraine. *New Lines Institute*. Retrieved from <https://newlinesinstitute.org/rules-based-international-order/russias-campaign-of-urbicide-in-ukraine/>
11. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. United Nations. *United Nations Human Rights Office Of The High Commissioner*. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-prevention-and-punishment-crime-genocide>
12. Coward, M. (2010). Urbicide: The Politics of Urban Destruction By Martin Coward. *Global Discourse*, 1(2), 186-189. <https://doi.org/10.1080/23269995.2010.10707864>
13. Exploring the future of the "Century of the city" (2012). *United Nations Economic Commission for Europe*. Retrieved from <https://unece.org/press/exploring-future-century-city>
14. Gutiérrez-Sanín, F., & Wood, E.J. (2017). What Should We Mean by "Pattern of Political Violence"? Repertoire, Targeting, Frequency, and Technique. *Perspectives on Politics*, 15(1), 20-41. <https://doi.org/10.1017/S1537592716004114>
15. Graham, S. (2004). Introduction: Cities, warfare, and states of emergency. In: S. Graham (ed.), *Cities, war, and terrorism: Towards an urban geopolitics*. Oxford: Blackwell Publishing, p. 1-25.
16. Hoy, D. (2012). Urbicidio: la violencia urbana. Retrieved from https://works.bepress.com/fernando_carrion/522/
17. Lawrence, J.Ch. (2018). Urbicide: the killing of a city is an attack on the human condition. *City Monitor*. Retrieved from <https://citymonitor.ai/environment/urbicide-killing-city-attack-human-condition-3617>
18. Malchykova, D., & Pylpenko, I. (2022). Occupation urbicide: urban experience and everyday practices of the population (a case of Kherson, Ukraine). *Ekonomichna ta Sotsialna Geografiya*, 88, 6-15. Retrieved from <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2022.88.6-15>
19. Mezentsev, K. & Mezentsev, O. (2022). War and the city: Lessons from urbicide in Ukraine. *Czasopismo Geograficzne*, 93(3), 495-521. Retrieved from <https://doi.org/10.12657/czageo-93-20>
20. Safier, M. (2001). Confronting "Urbicide": Crimes Against Humanity, Civility and Diversity and the Case for a Civic Cosmopolitan Response to the Attack on New York'. *City*. 5:3, 416-429.
21. Sharp, D. (2016). Urbicide and the Arrangement of Violence in Syria. *Beyond the Square: Urbanism and the Arab Uprisings*. Publisher: Urban Research, 118-140.
22. Shaw, M. (2008). New Wars of the City: Relationships of "Urbicide" and "Genocide". *Cities, War, and Terrorism: Towards an Urban Geopolitics*, 141-153.
23. State of the World's Cities 2008/2009. *Harmonious Cities*. London: Sterling, VA. Retrieved from https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/11192562_alt-1.pdf
24. Stathis Kalyvas (2006). *The Logic of Violence in Civil War*. Cambridge: Cambridge University Press.
25. Straus, S. (2012). "Destroy Them to Save Us": Theories of Genocide and the Logics of Political Violence. *Terrorism and Political Violence*, 24(4), 544-560. <https://doi.org/10.1080/09546553.2012.700611>
26. Woodward, R. (2005). From Military Geography to militarism's geographies: disciplinary engagements with the geographies of militarism and military activities. *Progress in Human Geography*, 29(6), 718-740. Retrieved from <https://doi.org/10.1191/0309132505ph579oa>
27. Wright, J.L. (2016). Urbicide: The Ritualized Killing of Cities in the Ancient Near East, in Saul M. Olyan (ed.), *Ritual Violence in the Hebrew Bible: New Perspectives*. New York, online edn, Oxford Academic.

Received 18 March 2024

Accepted 03 May 2024